

Backstugor, torp och gårdar i Björbäcksered



En inventering och berättelser om människor och bebyggelse under
1700-1900-talet i byn Björbäcksered i Öfre skogsbygdens rote,
Vessige socken

Björbäcksered

Björbäcksered, det till arealen största hemmanet i Vessige socken (ca 475 tunnland), ligger längst upp i Vessige skogsbygd, i det nordöstra hörnet, gränsande mot Krogsereds och Drängsereds socknar. Namnet stavades förr bl.a. Björbexered. I hembygdsboken "Vessige och Alfshög" har Sven Larsson berättat mycket om gården med bilder på sid 132-141. Ester Bengtsson, med rötter i Björbäcksered tillbaka till början av 1600-talet, har bidragit med intressant information. Följande fakta från 1729 års landsbeskrivning, kyrkoböcker, mantalslängder, fastighetshandlingar, bouppteckningar och sockenstämmoprotokoll får bli en komplettering av bokens uppgifter.

Björbäcksered tros vara en "nyröjningsgård" från 1100-talet. År 1580 var det ett kronohemman om 1 mantal. I Hallands Landsbeskrifning 1729 var hemmanet "förmedlat" till $\frac{1}{2}$ mantal och hade varit det "i långliga tider", dvs bärkraftigheten hade minskat och därför hade man fått skatte-lindring. Periodvis beskattades gården som $\frac{1}{3}$ mantal. 1729 brukade åborna Mårten Andersson och Oluf Andersson hälften var av hemmanet. Mårten Andersson, som hade någorlunda god ekonomisk ställning, hade fått åborätt år 1704 mot en avgift av 10 daler silvermynt. Oluf Andersson, "hussfattig", dvs med dålig bostad, hade fått åborätt 1723 av "Herr Baron General Major ock Landshövdingen Faltzburg" (landshövding i Halland 1710-1728). Vi har i vår dokumentation kallat gårdarna Gård 1 resp Gård 2.

Förhållanden 1729: För Mårten Andersson: "Manhusen någorlunda behåldne. Uthuusen af $2\frac{1}{4}$ länga dels bristfälligt till Syllar Stolpar och skifte". För Oluf Andersson: "Stugan med et herberg någorl. i stånd, ett herberg skall af nyo uppbyggas. Uthuusen $1\frac{1}{4}$ länga bristfälligt till Taken". "Ingen Trä gård, men giort begynnelse till humblegård. Kåhlgårdar med snegård omgierde som i sankig marck är, ock till en del med möda kan anläggias af steen. Gårdens gierdsgårdar består en del af steen ock åsar samt snegård, jemte rijs ock stafwer, i sankig mark men en dehl på högmarck som kan med Steen anläggias om den wore när att bekomma.

Beteshage till åtta stycken koor bewuxen med ansenligit ungt upqwist, tillwäxande Boke, samt ahle skoug, gräswallen af liung öfwegången. Utmarken samfält med Crono hemmanen Ellmillt i Krogsered Socken samt Giesselij i Drengsered Socken, magert muhlabete, af liung blant stora Berg, hwarpå finns Bokeskougen enskjift till detta hemman af gammalt Booke."

"En liten Sqwalte Qvarn uti en Bäck derest ock är åhlfafiske interesserad med Rambnareds hemman i Drengsere Socken. Åckeren består af hård öhrjord som intet kan hielpas med fyllning eller dickning, gifver wid medelmåttig åhrsväxt 2dra, ock 3die kornet efter 1 i god åhrsväxt. I åcker gierdet är några gamla Eker samt ungt ock gammalt Boke. Ängen bevuxen med Biörck, ahl, wijs ock Pors Busgagie, gräswallen af sidlent kall måssa med liung backar steenig kampig. Ängen något swagare än åckeren."

Till hemmanet hörde backstugorna Björbexereds huus och Sjöhuset, se sid 14

Lite historisk kuriosas:

I Statens historiska museum finns bevarat en dolk från stenåldern, ca 16 cm lång, av gulbrun flinta, som man hittat i Björbäcksered.

I boken "När hallänningarna blev svenskar" återger Sven Larsson en berättelse från 1657-1658, då det pågick krig mellan Danmark och Sverige. I berättelsen nämns skogsmännen och snapphanarna Arfwed Frennesson och "Helle Snapphane" från Björbexered. Helle sägs ha blivit ihjälskjuten.

Den som sist bebodde Sjöhuset var Sjöa-Per, som hade deltagit i finska kriget 1808-09. På den gamla hustomten för Sjöhuset hittade man på 1980-talet en värja eller huggare, som bevaras av Krogsereds hembygdsförening.

En sägen från Vessige

Vid Björbexered i Vessige socken finns i en klippa vid landsvägen inhugget sex bokstäver med ett kors vid sidan. Vad dessa initialer betyder har ingen kunnat tyda. En spegelskrift har lärda män hållit före. Kvar står dock en sägen, som gått från fäder sen urminnes tid, och enligt denna sägen har här timat en tragedi.



På 1700-talet och under en del av 1800-talet gick den dåvarande färdvägen upp på krönet av en klippa alldeles invid gården Björbexered. År 1823 lades en ny väg på en berghylla, så att stigningen inte blev så brant. År 1953 sprängdes berget helt bort, så att den nya vägen blev helt plan utan stigning. Vägförvaltningen som utförde detta tillvaratog och sammansatte bitarna till den gamla inskriften och den finns nu att beskåda vid sidan av vägen.

Märkena efter den urgamla färd- och härvägen finns dock kvar. Stupet vid sidan av dåvarande väg var omkring femtio meter. Här förtäljer en sägen att Hennes nåd av Bjerrome förolyckades i det att hästarna av någon anledning blev skrämde och kom för nära stupet, så att Hennes nåd, sannolikt av högre börd, här så tragiskt fick sin död.

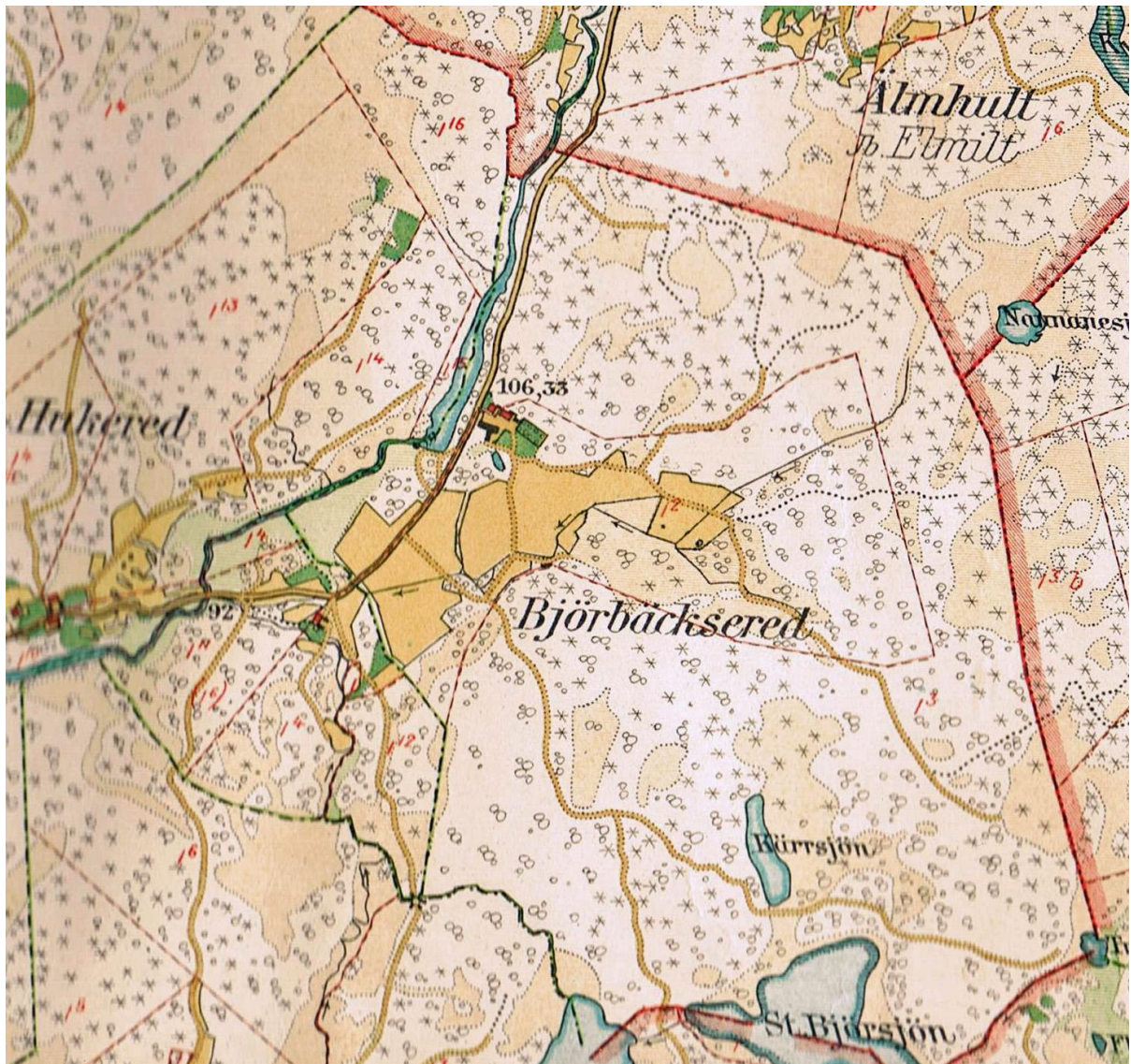
artikel i Hallandsbygd 1974-75" av Per Johansson i Hukered

Ester Bengtsson skriver: "Den inskription som stått att läsa på klippan och som numera flyttats invid nya vägkanten påstås syfta med sitt inhuggna kors på denna dödsolycka". Intill de gamla initialerna har 1823 inhuggits: "No 1 BJÖRBEXERED O.I.S. (dvs Ola Jonsson), No 1 WISMHULT I.I.S. (dvs Johannes Ifvarsson), No 2 GLÖSHULT B.S.S. och No 1 RYSSBOL P.A.S."

"Det var dessa bönder från nämnda gårdar som företagit en sänkning och rätning av den gamla vägen". Samma inskription finns på minnesstenen vid Ester och Otto Bengtssons tidigare bostad, Björbäcksered 1:3.

Omkring 1825 friköptes de båda Björbäckseredsgårdarna från staten och blev s.k. "kronoskattegårdar" och 1869 lades gårdarna ihop. Björbäcksereds gård kallades i fastighetshandlingar och i mantalslängder för Tore Andersgård. År 1637 och 1646 hittar vi också en Tore Andersson som brukare. Troligen var Joen Torsson, som brukade gården från 1674, en son till honom. Med ledning av Ester Bengtssons släkttavla vet vi, att Anders Jonsson var son till Joen Torsson och att Mårten Andersson, som var åbo på den ena gården 1729 enl ovan, en sonson.

Björbäcksereds hemman på ekonomiska kartan 1925.



Beskrivning till kartan:

Björbäcksered 1:2 och 1:3: ägare O.S Bengtsson. Total areal: 220,4 ha.

Sjöar och vattendrag: 9,3 ha, varav av L Björsjön 0,7 ha, av St Björsjön 5,7 ha, av Trankärr 0,2 ha och av Lillån 1,5 ha samt Kärrsjön 1,2 ha.

Karta med torp och backstugor, se sid 12

Gård 1

före 1729 - omkr 1745

Mårten Andersson född omkr 1685 död 1741
 Ingegerd Bengtsdotter 1692 1775

Barn: Anna f 1716, Samuel 1718, Kierstin 1722, Anders 1726, Bengt 1728 och Anna 1732.

När Mårten dog var han 56 år gammal. Enligt bouppteckningen efter honom fanns då på gården 4 kor, 2 stutar, 1 kviga, 11 får, 1 lamm, 1 "swartbroket" sugga och 1 liten gris, tillsammans värderade till ca 45 daler. Boet värderades totalt till ca 71 daler, men skulderna till 77 daler. Den största posten var på ca 34 daler för att åtgärda "husebristen". "Efter hållen syn" hade konstaterats att husens underhåll inte skötts så som det skulle enligt åbokkontraktet.

Äldsta dottern Anna gifte sig med Jon Bengtsson 1745 och de övertog gården. Änkan bodde kvar i en stuga på gården till sin död 1775.

omkr 1745 - 1794

Jon (Joen) Bengtsson född 1723-03-22 i St Grimshult död 1812
 Anna Mårtensdotter 1716-12-12 i Björbexered 1763
 h2 Ingebor Olofsdotter 1743 omkr 1813

Barn: Mårten f 1746, Bengt 1748, Anna 1754, Johannes 1761, Anna 1765, Olof 1767 och Anders 1776.

Anna Mårtensson dog 46 år gammal av "håll och styng" (lunginflammation), medan Jon blev hela 90 år. Äldste sonen Mårten var 1775 nämndeman och åbo på Axet i Drängsered. Bengt blev åbo i Kila, Drängsered. Johannes blev åbo i Hukered.

Boet hade betydligt större värde 1763 när Anna dog än när hennes fader dog 1741, totalt ca 702 daler med skulder på ca 65 daler. Det fanns många kreatur: 2 hästar, 7 kor, 3 stutar, 1 kviga, 1 bagge, 6 får, 6 lamm, 8 getter, 2 killingar och 1 sugga, totalt värda 343 daler. Den avlidnas gångkläder värderades till 66 daler - det värdefullaste plagget var en tröja "svartblommet Calminquetröja" (rysk lärft) för drygt 3 daler.

Olof Jönsson efterträdde sin fader som åbo på gården. Han gifte sig 1791 med Johanna Elisdotter och fick med henne två barn, innan hon dog i barnsäng 1798. Med sin 2:a hustru fick han 9 barn. Efter storskiftet i Björbexered 1824-25 friköpte han sin gård från staten, det blev nu en s.k. kronoskattegård.

1794 - 1845

Olof (Ola) Jönsson född 1767-04-24 i Björbexered död 1856
 Johanna Elisdotter omkr 1768 1798
 h2 Johanna Larsdotter 1769-07-15 1830

Barn: Christoffer f 1792, Johanna Beata 1794, Johannes 1801, Lars 1802, Barthold 1805, Johanna Cathrina 1802, Malena 1807, Johanna 1810, Anna Johanna 1812, Inger Christina 1814 och Beata 1816..

På gården fanns 1798 följande kreatur: 2 hästar, 4 stutar, 3 kor, 4 kalvar, 13 får, 3 lamm, 4 baggar, 2 getter med killingar, 1 sugga och 10 grisar. Björbexereds gårdar var i första hand skogsgårdar, vilket kan förklara varför man hade så många dragdjur - här 2 hästar och 4 stutar men endast 3 kor. Boets tillgångar värderades till 188 riksdaler, skulderna uppgick till 36.

År 1830 hade man dock endast 1 häst men 5 kor, 1 tjur, 3 kvigor och 1 kalv (tillsammans värda 82 riksdaler) samt 12 får, 6 lamm och 1 späddgris (tillsammans 17 rdr). Behållningen i

boet var 180 riksdaler. Olof Jönsson blev 88 år och hans 2:a hustru 61 år gammal - hon dog av tvinsot (förtvining). Det blev sonen Barthold som övertog gården.

1845 -1867

Barthold Olofsson (Olsson) född 1805-02-03 i Björbexered död 1877
Inger Christina Sörensdotter 1818-07-17 i Grimshult 1890

Barn: Johanna Cathrina f 1844 d 1846, Johanna Sophia 1847, Olivia Mathilda 1850, Anna Severina 1853 och Albertina 1857. Äldsta barnet dog 2 år gammalt av rödsot.

År 1865 med tillträde 1867 såldes kronoskattehemmanet ¼ mtl Nr 1 Björbexered, Thore Andersgård, till dottern Johanna Sophia och hennes man Petter Pettersson för 1.333 riksdaler 33 öre riksmünt med mycket omfattande villkor i köpekontraktet.

Barthold Olofsson och hans hustru men också hans syskon Lars och Beata skulle, om de inte funno sig "för godt att hvara Ett och samma hushåll med ofvannämnda köpare", få disponera vissa rum som köparen skulle reparera, så att de blev tjänliga att bo i. Hus för boskap och foder skulle täckas och hållas droppfria. Det fanns uppräknat, vad köparen skulle försörja de fyra personerna med årligen: "3 tunnor Rog, tre tunnor korn, 1½ tunna Rågblandsäd" osv.

6 tunnor potäter skulle levereras vid upptagningen och ¼ tunna skulle utsås på Lyckåkrarna för var och en av dem. 200 Lispund väl bärgat hö och lika mycket god foderhalm skulle köparen leverera årligen och "mulbete erhålles jemte hemmansägarens mjölkekor der de betas". Köparen skulle också föda fyra får åt säljarna, "som vi sjelfva begagna".

Vidare är köparen skyldig att ur en viss bokskog "utan ersättning framskaffa till gården tillräcklig eldebrand samt bokträd till tunnastafvar så mycket som vi med eget arbete förmår att hugga samt lemna oss dragare för stafverens fraktande till staden Falkenberg att der för vår egen räkning försälja och sjelf gagna medlen och derjemte bestå oss fritt skjuts till socknens kyrka som icke får öfverstiga hvarannan söndag".

"Säljarne förbehåller sig få förmalet vår mäld på hemmanets husbehofsqvarn, likaledes förbehåller säljarne sig om vår syster Johanna Katrina skulle med döden afgå förr än vi, så skollom vi begagna den lilla manhusbyggnaden som hon nu bor uti"
(anm. Inteckningen i gården för Johanna Katrinas undantagsrätt förnyades 1871)

Säljarnas två yngsta döttrar skulle köparna "föda och försvarligen kläda tills de fyllt femton år." Om dottern Severina inte skulle ingå något äktenskap eller kunna försörja sig, skulle "köparen eller hemmansinnehafvaren till henne nödigt understöd till kläder och föda jemte husvarelse i hennes lifstid, då tillgodonjuter hemmansinnehafvaren hennes utlös från hemmanet"
(dvs hennes arvslott 333 rdr).

1867 -1869

Petter Pettersson 1841-12-03 i Gunnarp
Johanna Sophia Bartholdsdotter 1847-08-13 i Björbexered

Barn: Johan Paridon f 1865 och Carl August f 1869.

Petter och Johanna Sophia sålde gården redan efter 2 år till ägaren av den andra Björbexeredsgården, Johannes Andersson för 2.250 riksdaler. Betalningen kvittades dels genom att säljarna övertog en gård i Slättild (Slätthult), 1/4 mtl, Krogsred, som Johannes Andersson ägde och dels genom att köparna åtog sig att betala ut arvslotterna à 333 riksdaler till Olivia Mathilda och Albertina Bartoldsdotter, när de hade gift sig eller uppnått 25 års ålder. Yngsta dottern skulle födas och klädas tills hon fyllt 15 år. Beträffande Severina Bartholdsdotter

skulle köparen övertaga försörjningen av henne på livstid enligt föregående köpekontrakt. I församlingsboken kallas hon "idiot" och hon kunde alltså inte försörja sig själv. I yngre år var hon inhyst hos andra släktingar. 1896 kom hon till fattighuset, där hon dog 1918, 65 år gammal.

Gård 2

Vi vet att åbon på den andra Björbexeredsgården hette Oluf (Ola) Andersson år 1729 och att han fått sin åborätt 1723. Han gifte sig 1719 med Karin Pärsson och dog 1734.

År 1674 hette åbon Per Persson, 1688 Sven Pehrsson, 1693 Nils Uddasson, som gift sig med Joen Thorssons änka på granngården, 1705 Arwe Nilsson och 1712 Anders Olsson.

1734 -1755

Torsten Bengtsson	född 1703 i Grimshult	död 1782
Bengta Svendsdotter	1698 i Ryssgårde	1763

Barn: Gunnar f 1736 och Sven f 1738.

Bengta dog av en kräftsjukdom 65 år gammal. I bouppteckningen efter henne värderades boets tillgångar till 605 daler silvermynt, skulderna var 61 daler. Man verkar ha haft det bra ekonomiskt sett. På gården fanns 2 hästar, 3 kor, 2 stutar, 1 kviga, 1 kalv, 11 getter, 2 killingar, 7 får, 1 bagge, 2 lamm och 2 suggor.

1755 står sonen Gunnar som åbo på gården men efterträds redan 1758 av brodern Sven, och Gunnar flyttade till Swarfvarhuset, se sid 15. Möjligen fanns det en rättstvist mellan bröderna. I mantalslängderna nämns bl a ett "tingsbevis fr 1761-09-26".

1758 -1801

Sven Torstensson	född 1738-09-14 i Björbexered	död 1806
Regina Jeppesdotter	1747-10-23 i Grimshult	1786
h2 Anna Britta Pehrsson	1763-03-06 i Björsered	

Barn: Bengt f 1766, Ingierd f 1772, Anna Johanna f 1778, Johanna f 1782 d 1782 och Reinhold f 1792 d 1794.

Regina dog 39 år gammal i barnsäng. Lille Reinholds dödsorsak "svullnad". Sven gifte om sig 1791 med Anna Britta från grannbyn Björsered. Efter Svens död gifte Anna Britta om sig med änkling Anders Arfwesson, Junkagård, Krogsered, född omkr 1775. Bengt "unge nämndemannen" gifte sig 1789 i Drängsered med Eva Brita Andersdotter, Bökstorp.

1786 uppgick boets nettotillgångar till 64 riksdaler specie (ca = 190 daler silvermynt) och 1806 till ca 115 riksdaler (det fanns 13 rdr i kontanta penningar, vilket var ovanligt).

Dottern Ingierd hade gift sig 1791 men dog redan 1797, 24 år gammal, av slag. Hennes syster Anna Johanna gifte sig med änklingen Bengt Svendsson och Sven Torstensson överlät gårdens "städjerätt" till mågen år 1801.

1801 -1833

Bengt Svendsson	född 1771-12-25 i Lij	död 1846
Ingeierd Svendsdotter	1772-11-12 i Björbexered	1797
h2 Anna Johanna Svendsdotter	1778-06-19 "	1845

Barn: Johannes f 1800.

Bengt blev 75 år och Anna Johanna 67 år. I bouppteckningen 1845-46 ser vi att de i sitt "undantag" fortfarande hade både ko och får.

1904 flyttade både familjen och hustruns föräldrar till Falkenberg. Vi ser på gravvården ovan att Johannes Andersson dog 1905 och hustrun Kristina 1912.

Enligt uppgifter från Ester Bengtsson köptes gården 1904 av jägmästare Ferdinand Kelschner, Hamburg. Efter honom innehades den av greve Ervin von Rappard Mrotschen och skeppsredare Georg Stammer, Altona. I församlingsboken finns bokförda en tysk arrendatorsfamilj och sedan tre olika statarfamiljer mellan 1908 och 1920. Hugo Wennerholm och Sven Larsson står antecknade som ägare under en kort period, innan Otto Bengtsson köpte gården 1919.



Gården 1919 (bild från Ester Bengtsson)

1919-1967

Otto Sigfrid Bengtsson
Ester Teres f Andersson
De fick en dotter

född 1895-03-17 i Ränneslöv
1904-03-28 i Drängsered

död 1974

Otto Bengtsson var framför allt en mycket framgångsrik skogsbrukare (se artikel i HN 1967). För brukningen av 15 ha åker och 35 ha betesmark (uppgift för 1945) hade han arrendatorer under två perioder. Arrendatorsfamiljerna bodde i den stora vita mangårdsbyggnaden, vars äldsta del uppfördes omkr 1700. Till sig själv lät han 1936 bygga ett bostadshus mellan gården och Krogseredsvägen (Björbäcksered 1:3). Han gifte sig med Ester Andersson från Drängsered 1945. Otto Bengtsson dog i Björbäcksered 1974 och hustrun 2002 på Älvgården.

Ester Bengtsson visar minnesstenen intill sitt hus vid Krogseredsvägen.



Stentavlan med kungligt monogram hogs av "Spräckarn" inför Carl XIV Johans eriksgata 1823. Den är på samma gång en stöttavla för fru Ester Bengtsson.

Stentavlan med kungligt monogram hogs av "Spräckarn" inför Carl XIV Johans eriksgata 1823. (artikel i HN 1984-06-04)

Nytagen bild av minnesstenen



Arrendatorer på Björbäcksereds gård:

1938-1948

Karl Ragnar Johansson född 1905-05-28 i Vinberg
Olga Justina f Grimberg 1905-04-16 i St Grimshult
 De fick 6 barn

1957-1987

Helge Ingvar Ivarsson född 1926-03-09 i Årstad
Elsie Anne-Marie f Persson 1926-09-15 i Getinge
 De fick 3 barn

Under åren 1949-1957 finns tre jordbruksarbetarefamiljer antecknade i församlingsboken som boende i den stora vita arrendatorsbostaden. Vi antar att de arbetade på gården:

Tage Cederberg f 1921 och hans hustru Elvy Birgit Mariann f 1922.

Per Ingemar Johannes Svensson f 1928, hans hustru Rut Elvy f 1932 och deras 2 barn.

Gunnar Andersson f 1916, hans hustru Janina f 1911 i Polen och deras barn 2 barn.



BJÖRBÄCKSERED 1:2 m. fl.

Björbäcksered

Postadress: Vessigebo, tel. Falkenberg 73015,
73017.

Enligt uppgifter i Gods och gårdar **1945** fanns på gården 5 hästar, 12 kor, 6 ungdjur, 10 modersuggor, 30 gödsvin, 2 får och 300 höns. Ekonomibygnaden var uppförd 1881 och ladugården 1938. På gården drevs hönseri med moderna maskiner. Man hade också en cirkelsåg samt elektricitetsverk för eget behov. På ägorna var Trollebo ugn belägen och där framställdes träkol för gasgeneratorer.

(bilden ur Gods och gårdar 1964)

Fastigheten köptes 1967 av friherrinnan Eva Bernström och hennes son Kjell Bernström från Ödåkra för 925.000 kronor, 1983 blev Vessige pastorat ägare och nu förvaltas den av Göteborgs

stiftsnämnd (den öppna marken arrenderas av Ingemar Bengtsson, Glostorp).

Det stora vita bostadshuset från 1700-talet och ladugården är numera rivna.

Björbäcksered 1:3

Till huset, där Otto Bengtssons familj bott, flyttade 1989 Eive Pettersson, son till Åke och Margareta Pettersson i grannfastigheten Björbäcksered 1:4. Han gifte sig 1991 med Maria Helena Haglund och flyttade då från huset. År 2009 köpte Markus Söderberg, Heberg

fastigheten för 725.000 kronor (tax.v. 314.000) av Berith Maria Larsson.
På samma adress drivs en hundkennel med rasen rottweiler ("Fjellalunda´s hund")



Nytagen bild av Björbäcksered 1:3

Björbäcksered 1:4

Otto Bengtsson hade från 1925 och flera år framåt en hushållerska, Teresia Alfrida Johansson, född 1892-04-08 i Krogsred. Hon fick avstyckat en tomt (1:4) från huvudgården och lät där uppföra ett hus 1939. Enligt uppgift hade hon ett tag ett hönseri på fastigheten.

1945 flyttade skogsarbetare Kurt Hellström in i huset och 1957 skogsarbetare Åke Pettersson.

1945-1957

Kurt Gustav Arnold Hellström född 1917-11-12 i Lyngen

Dagmar Charlotta f Gustafsson 1919-12-17 i Fagered

De fick 3 barn.

Familjen flyttade till Drängsered 1957, där Kurt Hellström dog 2004 och hans maka 2006.

1957-2011

Åke Bertil Pettersson född 1921-03-11 i St Grimshult död 2011

Anna Margareta f Johansson 1925-06-03 i Abild 2003

De fick 2 barn.

Åke var son till torpare Otto Hugo Pettersson f 1889 och Jenny Teresia Johansson f 1894, Sparfvastugan. Teresia var dotter till Bernhard "guldsmeden", Johansson i Lia (läs berättelsen om Lia).

Sommaren 2012 fick fastigheten ny ägare.

Nytagen bild av Björbäcksered 1:4.

Till fastigheten hör ca 1 ha skogsmark.



Backstugor och torp

Till hemmanet Björbexered hörde år 1729 backstugorna "Biörbexereds huus" med Pehr Andersson och hans hustru och "Siöhuuset" med Pehr Swensson och hans hustru. I landsbeskrivningen sägs för Biörbexereds huus "Har inga ägor, är beläget wed Biörbexereds gård ock der till hörer" och för Siöhuuset "Allmosehion utan Egendom. Stugan på Biörbexereds gårds ägor opsatt." Backstugan Björbexereds huus låg tydligen vid gården. Backstugan Sjöhuuset kan ha legat på samma plats som torpet Sjöahuset, som enligt karta 1791 började uppodlas 1784.

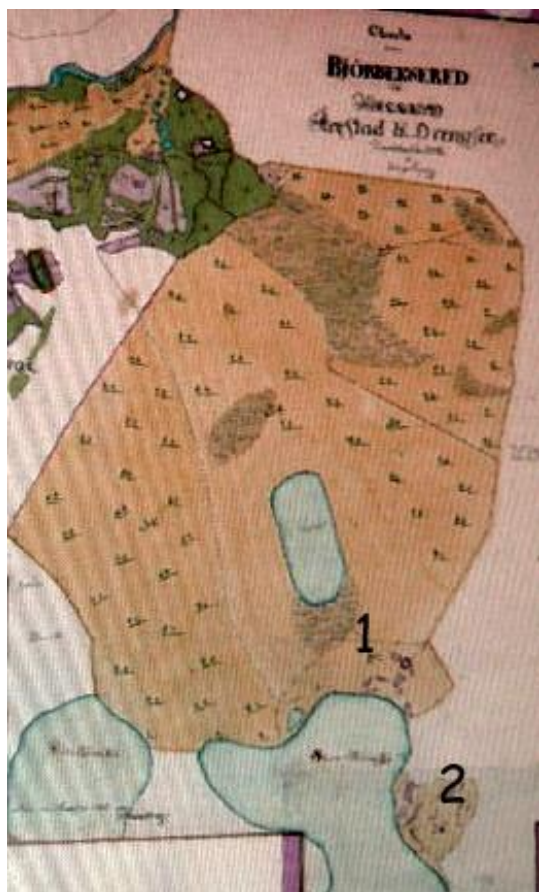
I en förteckning över socknens inhyshjon 1726 sägs:

betr Huset vid Björbexered:

Mannen Pehr, hustrun Ingierd och pigan Anna. Mannen krokryggad. Hustrun gammal och sjuklig. Men pigan frisk och bör därför tillhållas taga tjänst annorstädes. (Anna är en ogift dotter)

betr Sjöahuset :

Staffan Ericsson och hustrun Karin. Mannen är 90 år gammal och skötes av hustrun.



På en karta 1791 finns utmärkt två torp i Björbexered och i kartbeskrivningen sägs " utmed Store Björnsjö upodlade 2ne torp. Dett ena upodlat för 12 år sedan, har 7 små åkrar, 13 kappeland, och 8 tunnland 13 kappeland Ljungmark inom en hägnad. Dett andra torpet uptagit för sju år sedan, hafwer 10 st små åkrar som göra 17 kappeland, och 5 tunnland 6 kappeland Ljungmark inom hägnaden."

Anm. (1 = Swarfwarehuset, 2 = Sjöahuset).
Vid storskiftet år 1824 fanns bara Sjöahuset kvar.
Tunnland och kappeland var sk utsädesmått: 1 tunnland var ett så stort stycke mark som 1 tunna utsäde räckte till.
1 tunnland = 32 kappeland.
(Ur "Med mått mätt - Svenska och utländska mått genom tiderna, LTs förlag 1999)

De två gårdarnas byggnader syns som vita prickar i det gröna området överst på kartan.

Björbexereds hus – Huset vid Björbexered, Swarfvarhuset, Swarfvarbohlet och Björbexereds torp

Enligt beskrivning till kartan 1791 skulle torpet ha uppodlats först 1779. I mantalslängder och kyrkoböcker nämns Svarvarebohlet och Björbexeredshus långt tidigare. Kanske var Björbexereds hus en backstuga vid en av gårdarna och Svarvarehuset/Svarfvarebohlet från början också en backstuga som sedan blev Björbexereds torp. Det var i så fall Gunnar Torstensson som odlade upp torpet, bror till åbon Sven Torstensson. Som framgår nedan existerade Björbexeredshus/Svarfvarehuset/Svarvarebohlet åtminstone från slutet av 1600-talet och flera familjer bodde där samtidigt.

I Björbexeredshus dog Jöns Jönsson **1696**. I Björbexereds hus föddes 1697 Elin Bengtsdotter och 1699 Karin Bengtsdotter. Flickorna dog samma dag de föddes. Föräldrarna hette Bengt Olsson och Karin Jönsdotter. Fadern dog 1701 i Svarvarebohlet endast 29 år gammal.

Bengt Jonsson och Kierstin Jönsdotter i Svarvarebohlet fick i september 1700 sonen Jöns. Jon Jönsson och Karin Jönsdotter fick i december 1703 sonen Bengt. Fadern var bl a Anna Jönsdotter i Swarfvarhuset, som dog 1705 i barnsäng. Hon var gift med Pehr Andersson, född omkr 1673 och död 1743 i Swarfvarhuset. En Karin Pehrsson dog 1711, 63 år gammal och en Karin Andersdotter dog 1745 i stugan vid Björbexered, 54 år gammal.

Under några år omkring **1750** bodde rotebåtsmannen **Sven Larsson Sparf**, f 1723, med familj i Svarfvarehuset. Sparf var båtsmansnamn för Grimshults rote. Sven hade antagits 1741 och avskedats 1774 pga skada i vänstra armbågen. Hustrun Anna Hansdotter f 1721 dog 1797 och Sven Larsson 1801 i Grimshult. Makarnas söner Hans och Lars föddes i Svarfvarehuset 1750 resp 1753. De fick också en dotter, Anna Christina, omkr 1756.

Gunnar Torstensson gifte sig **1767** med Pernilla Persdotter. De antecknades under Björbexereds hus vid vigseln och 1768 under Swarfvarhuset. De fick en dotter Benedicta 1771-11-05. Av sockenstämmoprotokollen förstår vi, att familjen hade det svårt. 1780 hade Gunnar Torstensson i Svarfvarehuset en skuld till kyrkokassan på 3 riksdaler spec., 12 skilling och 11 runstycke, men han var "utfattig och förmedelst sjukdom och bräcklighet oförmögen att betala". Det verkar inte troligt att han så sent som 1779 skulle ha odlat upp torpet, det hade kanske istället skett, när han lämnade gården till sin bror i slutet på 1750-talet.

Från **1794** brukades Björbexeredshus av åborna i Björbexered "och ägorna åter lagda under gården" sägs i mantalslängden det året. Gunnar Torstensson, hustrun, den lungsjuka dottern och hennes man **Johannes Jönsson** f 1767 blir inhyses. 1799 är åtminstone de äldre makarna allmosehjon i klass 1, dvs de fick sina allmosor hem till sig, "såsom oförmögne att kringwandra".

I februari 1800 diskuterade sockenstämman den fattige "Sven Sparf och de gamle i Svarfvarehuset" och det bestämdes då, att de skulle "få kringgå i Församlingen, då hvar och en wille gifwa dem efter råd och ämne, och när de ej sjelfwe förmådde kringgå wille Församlingen icke misstycka, at deras Barn i deras ställe och för deras räkning begärde allmosor, dock skulle det ingalunda wara barnen tillåtit, at tigga för Föräldrarnes räkning till egit uppehälle".

Gunnar dog 1803 i Björbexereds torp av "twinsot" (lungtuberkulos), 67 år gammal. Måkan, som kallas krympling omkr 1805, bodde kvar hos dottern och mågen i Svarfvarehuset. Johannes och Benedicta hade även de en besvärlig tillvaro, Johannes kallas krympling och allmosehjon. De fick en dotter 1791, som dog i späda ålder, sedan en dotter Christina 1794

(som levde 1807) och 1800 en son, Johan Petter som dog några månader gammal av koppor. Det saknas uppgifter om familjen efter 1807.

Sjöhuset

Enligt beskrivningen till kartan 1791 skulle torpet Sjöhuset ha uppodlats 1784. Vi vet att backstugan Sjöhuset fanns åtminstone från **1729**. Då bodde **Pehr Swensson** där, som dog 1739. 1733 föddes i Sjöhuset en son till Nils Eriksson och Ingier Larsdotter.

I december 1740 gifte sig **Arfwe Pehrsson**, Sjöhuset med Karin Torbjörnsdotter från Bräcke. 1741-12-02 föddes sonen Pehr. Arfwe Pehrsson var rotebåtsman i Askome och bar båtsmans-namnet Ankar. Han dog 1745 men saknas i dödboken, vilket kan innebära att han dog i tjänst på någon annan ort och begravdes där. Enligt bouppteckningen är det enda av värde i boet en röd ko och en svart kviga, värda 16 daler. Tillgångarna värderades till ca 17 daler och skulderna var ca 12 daler. Hustrun gifte om sig samma år med torpare Eric Larsson från Abild.

1745-1783

Eric Larsson	född 1711 i Abild	död 1772
Karin Torbjörnsdotter	1714-10-15 i Bräcke	1783

Barn: Anna f 1746, Maria f 1751, Nils f 1753 d 1759 och Lars f 1759.

Eric kom från Stora Åmared i Abild. Han kallades torpare i bouppteckningen 1772, men enligt kartan 1791 odlades torpet inte upp förrän 1784? Hans kvarlåtenskap värderades till 44 daler, varav de två kornas värde var 42 daler. Skulderna uppgick till 28 daler.

Eric dog av "håll och styng" (lunginflammation), 61 år gammal. Karin blev 69 år, dog av "åldersbräcklighet". Sonen Nils dog av "hetsig sjukdom", 5 år gammal.

Dottern Anna gifte sig 1776 med Håkan Gudmundsson och de stannade kvar i Sjöhuset i några år tillsammans med Annas moder. De fick barnen: Bengt f 1776, Inger Christina f 1779 och Gunnild f 1781 d 1782 av kikhosta.

1784 flyttar Pehr Svensson in. Det var troligen han som odlade upp torpet.

1784-1813

Pehr Svensson	född 1745-01-20	död 1813
Ingierd Arfvidsdotter	1733-11-21 i Lyngen	1821

Barn: Olena Pehrdsdotter f 1775 i stugan vid Wäby.

Ingierd var änka efter sockenskomakare Oluf Andersson, som dog 1772 av "håll och styng". Hon hade med honom 3 barn, födda 1761, 1764 och 1772, alla dog som små av "kopporna".

Torparen hade det svårt i Sjöhuset. Redan 1790 är familjen antecknad som tiggare och allmosehjon. När Olena gift sig 1806 och hennes man, som också hette Pehr Svensson, flyttat till torpet, blev det visst bättre. Vid bouppteckningen efter den gamle mannen Pehr Svensson 1814 ser vi, att han hade 3 kor och 3 får (värde 50 riksdaler). Hans tillgångar var ca 72 Rd och skulderna ca 10 Rd. Pehr blev 68 år gammal, han dog av en bröstsjukdom. Makan var sedan till sin död 1821 utfattig. Hon blev 87 år gammal.

1806-1842

Pehr Svensson	född 1758-06-02 i Sibbarp	död 1842
Olena Pehrdsdotter	1775-04-05 i Wäby	1839

Barn: Elsa f 1809, Ingri f 1812 och Sven Petter f 1816.

Även denna torparfamilj fick det besvärligt. Olena var sjuklig och de blev ganska snart utfattiga.

I en sockenstämma år 1828 diskuterades att "åboerne å Björbexered Bengt Svensson och Olof Jönsson ville driva deras gemensamma torpare Per Svensson från Sjöahuset, men att församlingsborna kunde sätta stopp för detta. De tre inblandade var kallade till sockenstämman.

Pehr Svensson "framlemnade en gammal KöpeAfhandling, hwari orubbad besittningsrätt af Torpet Sjöahuset med förre Åboernes å Björbexered begifwande tillerkännes honom och hans Arfwingar med wilkor af en billig skatt till Åboerne...". "På tillfrågan till Åboerna, om de, oaktadt denna köpeAfhandling som inför Församlingen af Ordföranden Ljudeligen upplästes, ansågo sig berättigade att beröfwa Per Svensson Besittningsrätten af Torpet? Härtill swarade Bengt Svensson, att sådant aldrig varit hans Tanka; men om andra Åboen Olof Jönsson fullföljer sin hotelse att frantaga Per sin halfwa del af Torpet, blir den återstående hälften för hans nödtorfuga bärgning på ålderdomen alldeles otillräckelig och då hoppas Bengt blifwa frikänd från sin Torparens wård och underhåll."

Olof Jönsson säger att han kan ge Per Svensson fortsatt besittningsrätt med villkor att han erlägger "förhöjd skatt i förhållande till den skattförhöjning Hemmanet blifwit påförd." Han ville att avgiften skulle höjas till 13 Rdr 16 sk silvermynt. (Bengt Svensson begärde endast 5 Rdr RGS).

"Flere röster läto sig då höra hwilka enstämmigt med mycken owilja ogillade Olof Jönssons tillbud såsom icke blott stridande mot all billighet utan tillika förrådande en oförsynt egennyttia, då ingen wille anse, besittningsrätten af hela Torpet till mera wärde än på sin höjd 12 Rdr RGS årlig skatt, häldst Torparen tillika förbundit sig till wissa dagswerken".

Församlingen satte sig alltså emot "detta Olof Jönssons olagliga försök att från en lyckligare, bringa sin Torpare på hans ålderdom till tiggarslafwen". Kyrkoherde Kjerrulf har skrivit protokollet.

Pehr blev 83 år och Olena 64 år. Vid Olenas död 1839 ägde de 3 kor, 3 får och 2 lamm, värderade till 56 riksdaler. Tillgångar totalt 104 Rd och skulder 23 Rd. De ägde också "en gammal man- och uthusbyggnad", värderad till 10 Rd.

Av de tre barnen levde 1839 endast Elsa enligt bouppteckningen. Hon arbetade som piga först i Jöns Hansgård och Korsgård några år och därefter i Klockaregården i 15 år. 1864 bokfördes hon utan känt hemvist. Hon gifte sig aldrig och dog som fattighjon år 1887 av vattusot, 78 år gammal.

"Sjöa-Peer" blev den som sist lämnade Sjöhusalyckan. Det finns fortfarande en del av husgrunden kvar och på våren blommar en hel mängd påskliljor på platsen.

2014-02-26

Det här häftet är ett utdrag ur häftet

"Backstugor, torp, gårdar mm i Öfre skogsbygden i Vessige socken" (145 sidor) - resultat av en studiecirkel i **Vessige-Alfshögs hembygdsförening** som inventerat och dokumenterat byarnas befolkning och bebyggelse från 1700-talet till nutid. Byarna i övre skogsbygden är Björbäcksered, Hukered, Grimshult, Björsered, Lunnabol och Sjösgårde.